Malmös Teaterhistoria

År 1691 - 2017

Anders Dernback

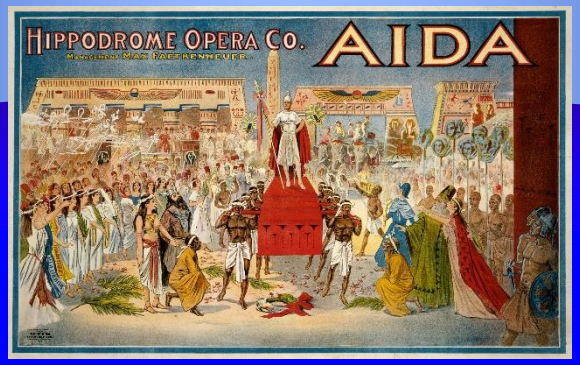

Även om det antyds i Malmö räkenskaper att det funnits teatersällskap i staden tidigare är den första kända professionella, tillresande teatergruppen i staden noterad 1691. Ett tyskt teatersällskap uppträdde här 1720 efter att först ha besökt Köpenhamn. Här omtalas för första gången att man använt sig av den stora Knutssalen på Malmö rådhus. Denna sal skulle sedan bli den lokal som resande teatergrupper kom att använd sig av. Efter denna tid finns belägg för att staden ofta gästades av teatergrupper.

1795 ansåg Knutsgillet i Malmö att deras sal var ”alt för wärdigt till så simpelt bruk”. I stället fick resande teatersällskap hålla till i en gård g:a nr 416 belägen mellan Norra Vallgatan och Västergatan och ut till Gråbrödersgatan i väster. I gårdens norra länga inrättades ”Commediaehuset”. Snart flyttade man lokalen till det s.k. Berghska huset vid Stortorget där teater framfördes 1798-1799.

1801 kunde man inviga en ny permanent teaterlokal vid Grynbodgatan, g:a nr 741. Teaterhuset var uppfört samma år. Det var ”ett tarfligt hus, hvars långsida låg utmed Grynbodgatan”. För att inte trafikstockning skulle uppstå vid ekipages av- och pålämnande anmodades de körande framkomma från Ostindiefararegatan ”och bifwa i den ordning de ankomma, hållande uti en rad bakom stora ingångsporten å Comedie huset”.

Ny teater klar år 1809

Behovet av en värdig teaterlokal växte sig emellertid snart stark. Pådrivande för byggandet av ett nytt teaterhus var den dåvarande borgmästaren i Malmö, Carl Magnus Nordlindh. Syftet var att göra Malmö mer representativt och lämpat till att bli Sveriges andra huvudstad, i enlighet med de planer Nordlindh hade fått ta del av när Gustav IV Adolf bodde med sin familj i hans hus under 1806-1807. Ritningar till nybygget uppgjordes av hovkonduktören Anders Sundström. Byggnationerna påbörjades 1807, och slutfördes två år senare. Teatern hade två rader med plats för ca. 500 åskådare.

Bland dess uppmärksammade gästartister fanns Jenny Lind, som uppträdde där 1840, den danske balettdansören August Bournonville, Sarah Bernhardt, som gjorde ett gästspel 1883, och August Strindbergs Försöksteater 1889. Flera av sällskapen återkom år från år: i början av 1900-talet dominerade Albert Ranfts sällskap på scen. Mellan 1921 och 1938 uppträdde Helsingborgs Stadsteater, Riksteatern och Göteborgs Stadsteater nästan varje år.

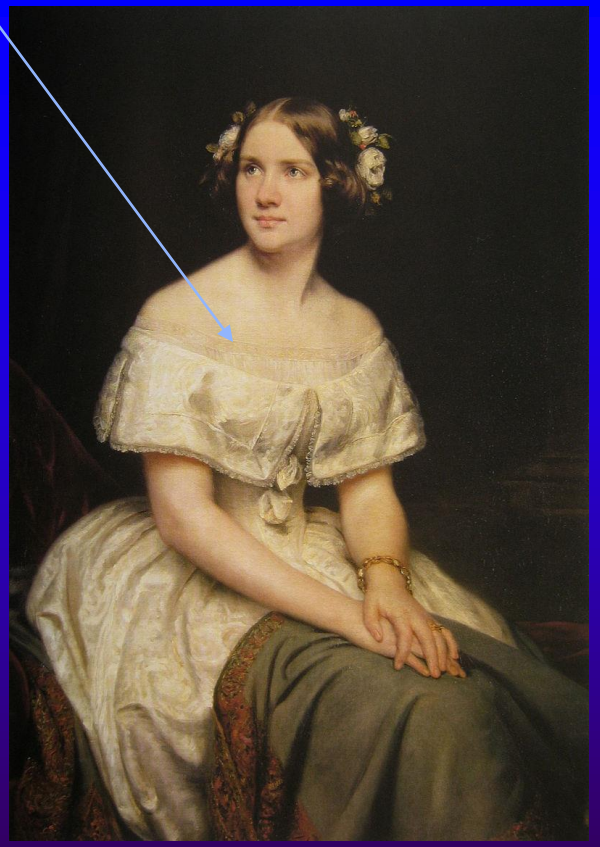

Sveriges första boxningsmatch hölls på teatern år 1893.

Malmö Teater var verksam fram till 1938. Den revs då fastigheten gjordes om till butikslokaler 1961.

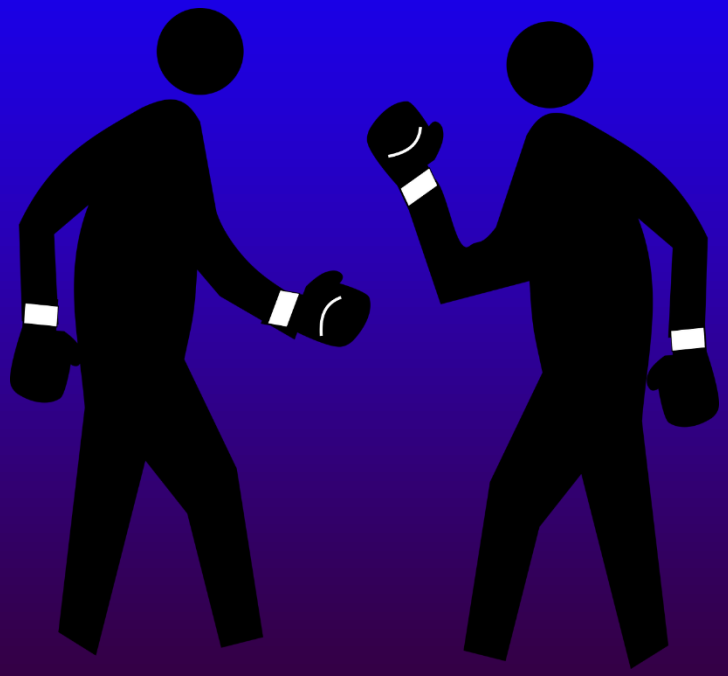

Carl Magnus Nordlindh, född 1768 i Söderköping, död 1825, var en Malmö borgmästare. Åren 1805 – 1818.

Nordlindh hade, utan några lärdomsprov, från köpman med kommerseråds titel 1805 blivit borgmästare i Malmö. Han var även riksdagsman och direktör för Malmö diskont. I egenskap av borgmästare verkade han för ordnandet av fattigvården i staden, för restaureringen av Malmö rådhus och för byggandet av Malmö Teater. Han anlade Rönneholm i Malmö, byggde där det första corps-de-logiet 1796–98 och det nuvarande 1812. Efter Malmö diskonts fall 1817 fick han lämna sina befattningar, dömdes till fängelse och levde efter frigivningen obemärkt.

År 1962 uppkallades Nordlinds väg i Malmö efter honom.

Malmö teatermuseum för scen- och manegekonst är ett fristående teater- och cirkushistoriskt museum på Kalendegatan i centrala Malmö.

Museet är beläget i Ärkebiskopsgården i Malmö, ett historiskt hus med anor från 1400-talet, då det tillhörde ärkebiskopen Birger Gunnersen. Har även permanenta utställningar samt ett arkiv om bland annat Nils Poppe, Edvard Persson, modeller av scenografier och stadens gamla teatrar.

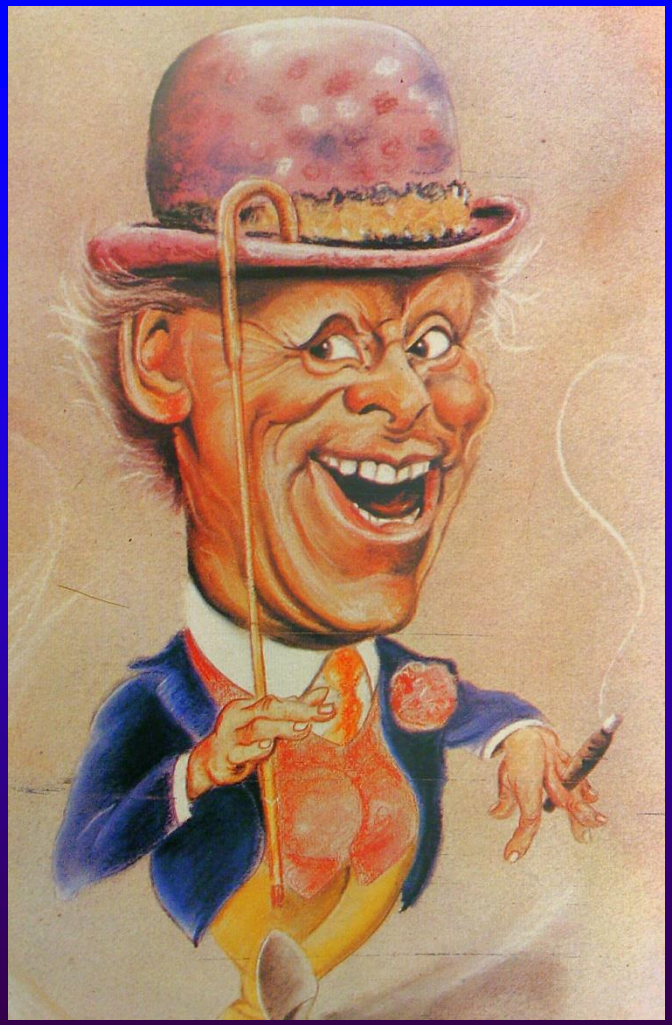

Malmö Opera (tidigare Malmö Stadsteater respektive Malmö Opera och Musikteater) är en musikdramatisk verksamhet med ett musik- och operahus i Malmö. Det är ett av Nordens största operahus. Huset ligger vid Östra Rönneholmsvägen 20 i centrala Malmö.

Arkitekterna Sigurd Lewerentz, David Helldén och Erik Lallerstedt. Sigurd Lewerentz fick redan på 1920-talet ett utredningsuppdrag för en ny teater i Malmö och föreslog då en byggnad i utpräglad klassisk stil. Lewerentz ursprungliga förslag fick dock ge vika för nya arkitektoniska strömningar i Sverige och husets utformning blev i funktionalismens anda. Huset byggdes från 1933 till 1944 och invigdes den 23 september 1944. Byggnaden ansågs vara norra Europas mest moderna teater.

GRILL

Kinky Boots
TISDAG 15 NOV 19:00
MALMÖ OPERA

Intiman (tillhör numera den dramatiska ensemblen kallad Malmö Stadsteater)

Nya Teatern; numera privatteatern Nöjesteatern) inom ramen för dåvarande Malmö Stadsteater, och många namnkunniga scenkonstnärer har verkat där genom åren, såsom Ingmar Bergman och hans kända aktörer (Max von Sydow, Bibi Andersson, Harriet Andersson, Gunnel Lindblom, Ingrid Thulin, Jarl Kulle, Jan Malmsjö m fl), Birgit Nilsson, Sixten Ehrling, Bo Widerberg, Ernst-Hugo Järegård, Nils Poppe, Tommy Körberg etc.

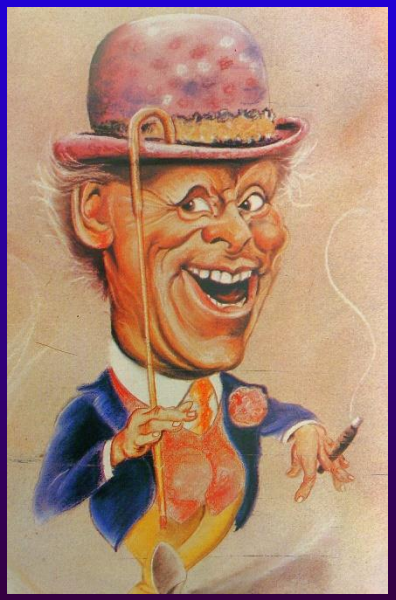

2002 namnändrades till Malmö Opera och Musikteater AB och senare bara Malmö Opera.

Malmö fick sin teater billigt. 1944 kunde staden betala 6 miljoner kronor. I 2008 års penningvärde skulle det ha motsvarat ca 113 miljoner kronor. Totalt gick det nya teaterhuset med scenteknik, inredning, ljudanläggning mm på omkring 140 miljoner kronor i 1992 års kostnadsläge.

Skånes Dansteater är en teater i Västra Hamnen i Malmö, och "Sveriges största fristående dansinstitution" enligt dem själva. Teatern har funnits sedan 1995, då de efterträdde den tidigare Malmöbaletten vid dåvarande Malmö stadsteater och inriktar sig nu på modern dans.

Skånes Dansteater är ett repertoarkompani som presenterar verk av samtida svenska, nordiska och internationella koreografer. Skånes Dansteater gör föreställningar på sin egen scen, på Malmö Opera samt på turné.

Malmöbaletten 1944-1995

Redan från teaterns invigning 1944 fanns ett eget balettkompani, Malmöbaletten, som en del av verksamheten med Carl-Gustaf Kruuse af Verchou som dess förste chef och balettmästare, med bland andra hustrun Inga Berggren som solist blandat med skolade dansare och före detta underhållningsdansare från Hippodromen. Man startade därför en intern balettskolning för att höja kvaliteten och 1961 kompletterades den med Malmö Stadsteaters Balettelevskola för barn och unga blivande dansare, som ofta också kom att medverka vid teaterns föreställningar.

Stora Scenen och salong

Auditoriet rymmer som mest 1 511 åskådare, av vilka 10 är rullstolsplatser, samt 10 ledsagarplatser. Med hjälp av inskjutbara väggar kan salongen förminskas till fyra olika storlekar. Själva scenen tillhör de största i Europa. Förscenen är höj- och sänkbar och kan antingen användas som orkesterdike - kan rymma runt 60 musiker - som del av salongen eller som en direkt fortsättning av huvudscenen. Huvudscenen är 25 m djup och 25 m hög. Scenytan är 600 m^2. Scenöppningens höjd är 7 m och bredden kan varieras mellan 15 och 21 m. Vridscenen är 20 m i diameter.

På 1950-talet inträdde en uppmärksammad epok med bland annat Ingmar Bergman som regissör och konstnärlig ledare för den dramatiska ensemblen, som innefattade merparten av dennes sedermera världskända grupp av skådespelare etc, och med firade gästspel i bland annat Paris och London. 1960-70-talen präglades mer av vågen av politiskt samhällsengagerad teater, speciellt på teaterns lilla scen Intiman, men samtidigt också kontrasterande klassiska baletter, operor och inte minst operetter, som i decennier gjorde Malmö känd som en "operetternas stad", och som efterhand ledde fram mot succéartade modernare musikaler som Röde Orm från Kullen (1978) med Tommy Körberg i huvudrollen och La Cage aux Folles (1985) med Jan Malmsjö.

Unga Teatern

Unga Teatern. Till en början skedde detta främst som uppsökande teaterturnéer i skolor och produktioner

Hippodromen

Den 1 november 1899 invigdes en av världens då modernaste cirkus- och teaterbyggnader med många mekaniska finesser, som möjliggjorde flexibla omställningar av anläggningen för olika slags uppträdanden, teater, cirkus, hästmanege och en ovanlig, snabbt omställningsbar vattenmanege. Cirkus Tanti svarade för den bejublade premiärföreställningen. 1950 gavs den sista teaterföreställningen i byggnaden,

Ursprungliga Malmö Stadsteaters teaterchefer

Sandro Malmquist (1944-1947)
Stig Torsslow (1947-1950)
Lars-Levi Læstadius (1950-1960)
Gösta Folke (1960-1977)
Rolf Rembe (1977-1980)
Holger Reenberg (1980-1983)
Claes Sylwander (1983-1989)
Lars Larsson (1989-1992)
Bengt Hall (1992-1993)

Teaterchefer för den fristående dramatiska teatern sedan 1993

Staffan Valdemar Holm (1993–1998)
Nicolai Vemming (1998–2000)
Thomas Nyh (2000–2001)
Leif Jönsson (2001)
Anders Lerner (2001–2007)
Petra Brylander och Jesper Larsson (2007–2014)
Petra Brylander (2014–2016)
Kitte Wagner (2016–)

Nöjesteatern
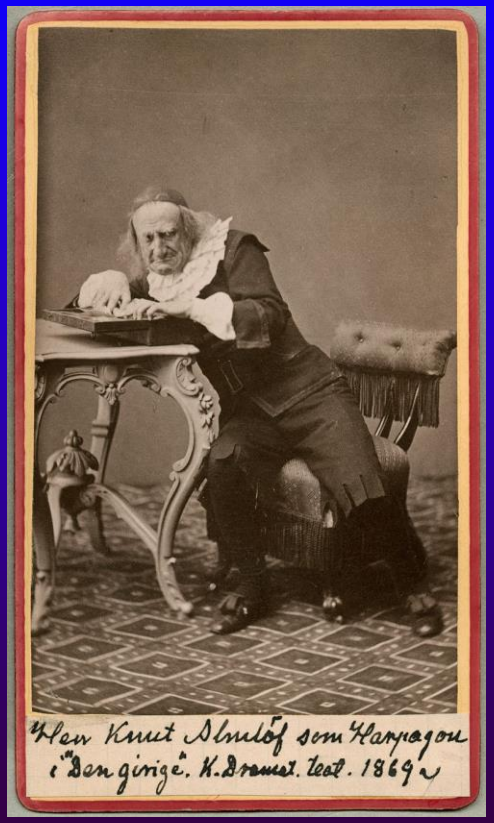
Byggnaden i utkanten av Malmö Folkets Park och granne med nöjespalatset Amiralen på Amiralsgatan 35 ritades av Carl-Axel Stoltz och invigdes 27 januari 1940 som biografen Amiralen med Weyler Hildebrands beredskapsfilm Kadettkamrater. Lokalen hade 850 publikplatser och användes även återkommande under 1940–1950-talen som teaterscen för teater och opera av framför allt Folkparksteatern.